2021-10-22

PM Utredning om bevarandestatus, spridningsvägar och åtgärdsförslag

Hökmossen, Nykvarns kommun

Figur 1. Gullklöver, rödlistad som nära hotad.

Bakgrund

Nykvarns kommun är i processen att upprätta en ny detaljplan, ”Hökmossen 2B” och bebygga ett område i Hökmossen. Detaljplanområdets södra del omfattar en stor del av nyckelbiotopen Hökmossen N 3360-1996. Som en del i ansökan behöver naturvärden på platsen utredas. På uppdrag av Ramboll har Naturföretaget därför gjort två inventeringar: En artinventering i området där bebyggelse planeras (9 september 2021) och en naturvärdesinventering i områdets södra del, 100 meter in i nyckelbiotopen samt i ett buffertområde norr om nyckelbiotopen västra del (16 september 2021).

I området som omfattas av NVI avgränsades fyra naturvärdesobjekt (figur 2) där alsumpskogen, vilken bedöms ha högt naturvärde (klass 2), är det största. Hela alsumpskogen omfattas av en nyckelbiotop fastslagen 1996. I objektet finns flera värdefulla biotopkvaliteter såsom alsocklar och stora mängder död ved. Ytterligare tre små naturvärdesobjekt avgränsades, en lövblandskog (klass 3), en gräsmark (klass 4) och en björkskog (klass 4). Lämpliga habitat och övervintringsplatser för groddjur och kräldjur bedöms finnas i alsumpskogen och lämpliga träd för hackspettar finns i nyckelbiotopen samt i

planområdets södra del. Två skyddade arter påträffades också vid inventeringen, revlummer och spillkråka. För mer detaljer se rapporten *Naturinventeringar i Hökmossen, Nykvarns kommun.*

I övrigt ingår den västra delen av området i riksintresset för naturvård Yngernområdet. Sjön Norra Yngern håller en mycket hög kvalitet och ska inte belastas med föroreningar.

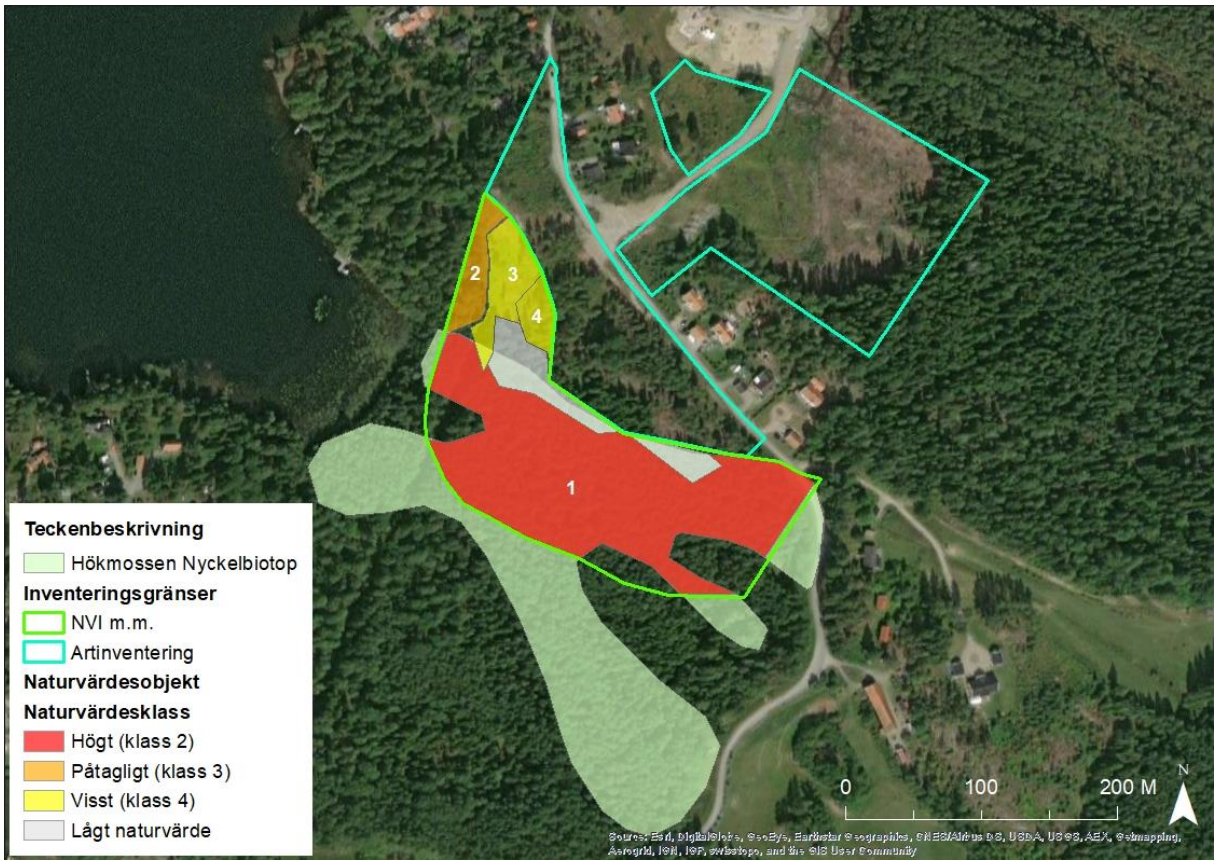

Figur 2. Karta som visar avgränsade naturvärdesobjekt.

Bedömning av bevarandestatus för skyddade och fridlysta arter

Under inventeringen påträffades två skyddade arter: revlummer och spillkråka. Revlummer är fridlyst enligt 9§ artskyddsförordningen och spillkråka är fridlyst enligt 4 § artskyddsförordningen samt rödlistad som nära hotad (NT). En utredning om bevarandestatus och risk för påverkan på de två arterna till följd av planerad exploatering har därför gjorts. Bedömningen baseras på fynd gjorda under Naturföretagets inventering 2021, på fynd rapporterade i Artportalen, samt på ArtDatabankens bedömning av utbredning och hotstatus för de två arterna.

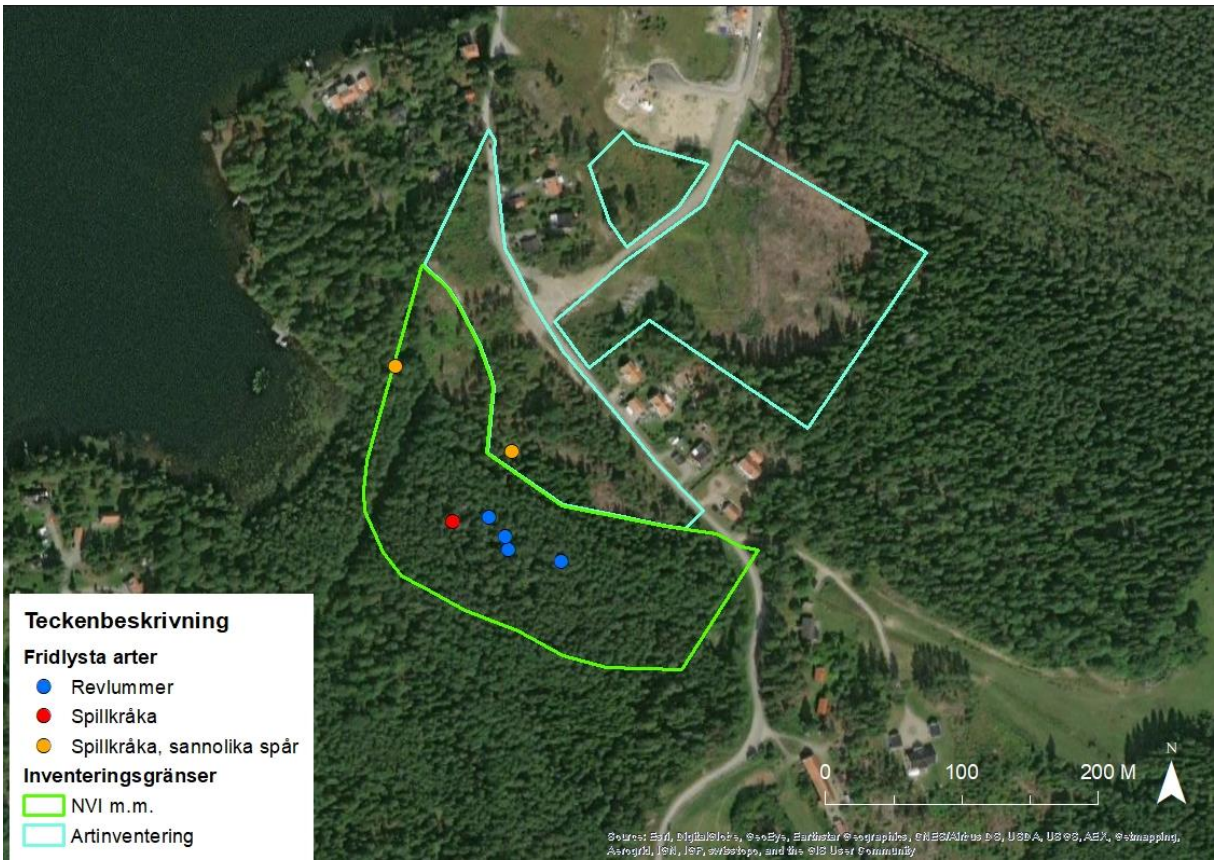

Figur 3. Karta som visar de fynd av fridlysta arter som gjordes under inventeringen. Två punkter visar sannolika spår av spillkråka, ett välhackat träd och ett päronformat bohål.

Revlummer
Revlummer är fridlyst enligt 9 § artskyddsförordningen vilket innebär att det är förbjudet att gräva eller dra upp exemplar av växter med rötterna och plocka eller på annat sätt samla in exemplar av växten för försäljning eller andra kommersiella ändamål. Arten förekommer i flera olika skogsmiljöer, i allt från yngre produktionsskog till äldre naturskog. Revlummer är även ganska vanlig i nyligen störda miljöer som gamla hyggen eller vägskärningar.

Revlummer påträffades på fyra platser centralt i det södra inventeringsområdet, se figur 3. Revlummer förekommer allmänt i hela Stockholms län, och i Nykvarns kommun har arten påträffats i nästan alla de 2,5x2,5 km rutor som inventerats i projektet Upplands flora (se bilaga 1).

Nationellt är arten, enligt ArtDatabanken, bofast i alla län och landskap. Den har sina starkaste fästen i landskapen Västergötland, Hälsingland och Uppland men är i övrigt väl spridd över hela landet. Revlummer är bedömd som Livskraftig (LC) och de skattade värdena som bedömningen baserar sig på ligger alla inom intervallet för kategorin Livskraftig (LC).

Vi bedömer att arten har en gynnsam bevarandestatus på lokal, regional och nationell nivå. Arten förekommer dessutom inte i själva exploateringsområdet. Den planerade exploateringen riskerar därmed inte att påverka artens bevarandestatus. Bedömningen baseras på ovanstående beskrivning.

Spillkråka
Spillkråka är en större hackspett som lever i barr- bland- eller bokskogar. Arten kräver boträd och stående död ved. Spillkråka är rödlistad som Nära hotad (NT) och fridlyst enligt 4 § Artskyddsförordningen vilket innebär att det är förbjudet att:

1. avsiktligt fånga eller döda djur,
2. avsiktligt störa djur, särskilt under djurens parnings-, uppfödnings-, övervintrings- och flyttningsperioder,
3. avsiktligt förstöra eller samla in ägg i naturen, och
4. skada eller förstöra djurens fortplantningsområden eller viloplatser.

Under inventeringen hördes en spillkråka och sannolika spår av arten i form av en välhackad klibbal samt ett päronformat bohål noterades. Arten förekommer allmänt i hela Stockholms län, och i Nykvarns kommun har spillkråka rapporterats relativt allmänt i större delen av kommunen med undantag för kommunens norra delar där arten har rapporterats mer sparsamt.

Nationellt är spillkråka, enligt ArtDatabanken, bofast i alla län. Den är väl spridd över hela landet utom i de nordligare fjällen. Spillkråka är bedömd som Nära hotad (NT) på grund av en pågående eller förväntad populationsminskning, till följd av minskad tillgång på habitat (lämpliga bo- och födoträd samt en minskad födotillgång). Minskningstakten för den svenska populationen bedöms vara nära gränsvärdet för sårbar (VU).

Fynd av spillkråka rapporterade till Artportalen mellan 1990–2000, 2000-2010 och 2010-2020 har jämförts, både för Stockholms län och Nykvarns kommun (Bilaga 1). Dessa visar i stället en ökande trend. Fåglar är en grupp som sannolikt går att följa på detta sätt då ornitologer är mycket bra på att rapportera in arter till artportalen och har varit det i många år, men observera att det inte är ett fullständigt eller helt säkert underlag. Det är även värt att notera att fåglar är en grupp som lätt blir överrepresenterade av samma anledning som ovan. Underlaget bedöms trots detta vara tillräckligt bra och trenden är därmed sannolikt positiv eller oförändrad i länet och kommunen.

Vi bedömer att arten har en gynnsam bevarandestatus på lokal och regional nivå men inte på nationell nivå. Bedömningen baseras på ovanstående beskrivning.

Det södra inventeringsområdet, som är en del av en utpekad nyckelbiotop, innehåller gott om boträd och stående död ved och bedöms därmed vara ett mycket lämpligt habitat för spillkråka. Planerad exploatering omfattar inte nyckelbiotopen varför habitatet kommer vara lämpligt för spillkråkan även efter exploateringen. Under inventeringen pekades även fem träd ut som lämpliga för hackspettar inom ett av exploateringsområdena (figur 4).

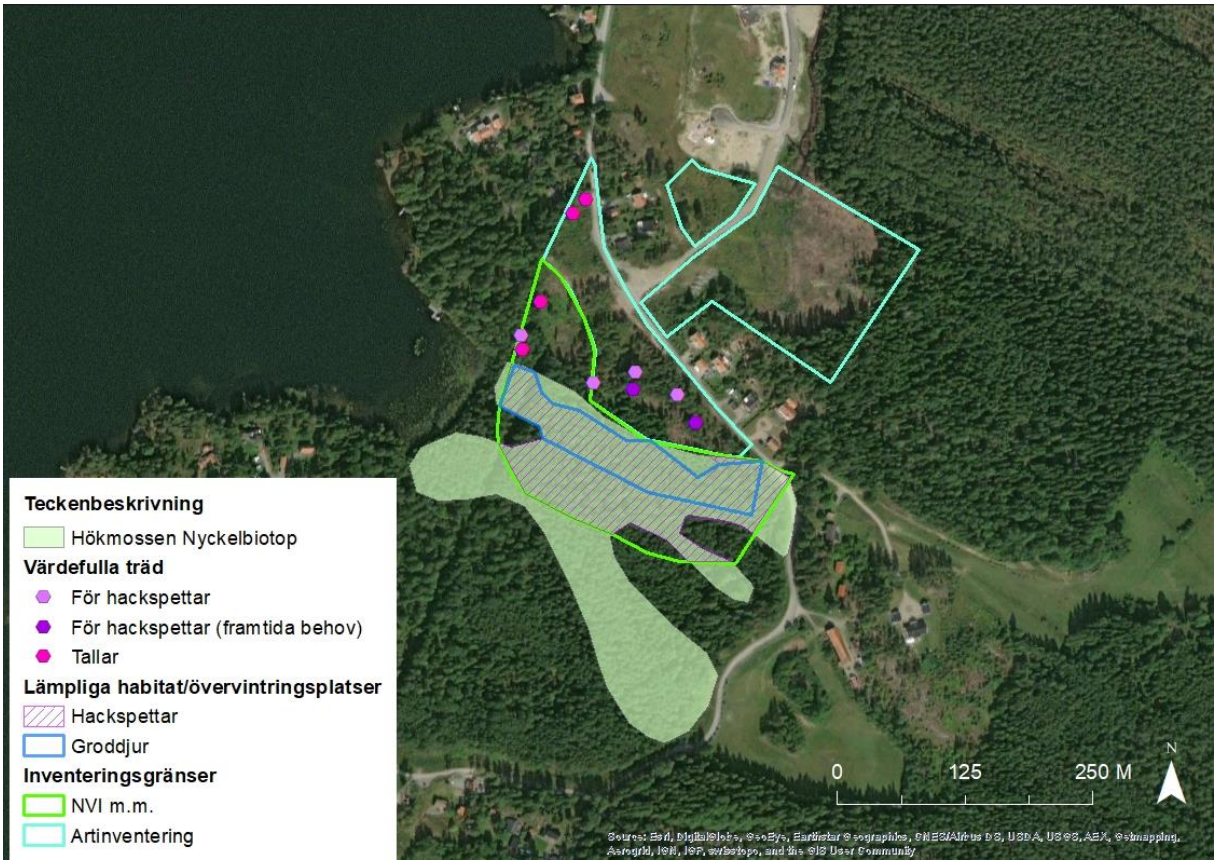

Figur 4. Träd och habitat som är lämpliga för hackspettar och groddjur, samt tallar som är värdefulla i sig.

Vi bedömer att den planerade exploateringen innebär ingen, alternativ en liten, negativ effekt på den lokala populationen. Detta baseras på att nyckelbiotopen bevaras, samt att det område som planeras att bebyggas i dagsläget består av produktionsskog och därmed inte garanterar att lämpliga träd för spillkråkan finns kvar på sikt. Om utpekade träd inom exploateringsområdet bevaras i den mån det är möjligt, bedöms eventuella negativa effekter mildras.

Kontinuerlig ekologisk funktion och påverkan på individer
Då det huvudsakliga habitatet ligger utanför planerat exploateringsområde, i nyckelbiotopen, bedöms området ha en fortsatt kontinuerlig ekologisk funktion även efter planerad exploatering.

Om utpekade träd behöver tas ned bör bullrande byggåtgärder och avverkning av träden göras utanför spillkråkans häckningsperiod. Alternativt bör det säkerställas att inga bohål finns i dem, i direkt anslutning till dagen då träden ska tas ned. Om utpekade träd får stå kvar bör bullrande byggnadsåtgärder påbörjas efter spillkråkans häckningsperiod. Om detta efterlevs bedöms inga individer påverkas negativt av den planerade exploateringen.

Groddjur
Även om inga groddjur observerades under inventeringen bedöms alsumpskogen vara mycket lämplig för groddjur. Viktigt att notera är även att groddjur lämpligen inventeras på våren.

Enligt Rambolls dagvattenutredning (2018), styrs alsumpskogens vattennivå troligtvis av nivån i sjön och avrinningen norrifrån (inom 100 m) har troligtvis en begränsad påverkan på sumpskogens hydrologi. Ramboll föreslår att området som ligger mellan nyckelbiotopen och Hökmossvägen ska avvattnas mot nyckelbiotopen. För att inte belasta nyckelbiotopen med föroreningar ska vattnet ledas

via makadamdiken till stenmagasin för ytterligare rening och infiltration. Överskottsvatten då magasinen går fulla översilas genom befintlig mark ner mot sumpskogen.

Vi kan inte bedöma bevarandestatus för groddjur då det är okänt om de faktiskt finns i sumpskogen. Om de finns bedömer vi att de inte löper risk att påverkas av den planerade exploateringen under förutsättning att Rambolls förslag ovan följs, och så länge detta innebär tillräcklig rening av vattnet för att det inte ska bli förhöjda halter av kväve eller andra ämnen i sumpskogen.

Spridningsvägar och åtgärdsförslag

Groddjur

Norr om inventeringsområdet finns en våtmark som i den nationella våtmarksinventeringen (VMI) bedömdes ha vissa naturvärden. I våtmarkens östra del finns fynd av åkergroda och vanlig groda inrapporterade till artportalen år 2008. Om både våtmarken och sumpskogen är groddjurslokaler kan exploateringen eventuellt komma att påverka kontakten mellan dem. Det går dock inte att säga om exploateringen har en negativ påverkan på eventuella spridningsvägar utan vidare inventeringar.

Hackspettar

Området utgör en lokal för den hotade hackspetten spillkråka. Möjliga bo- och födoträd bör sparas. Det innebär att stubbar liksom döda och grova lövträd bör få stå kvar. Exempel på sådana träd är den döda sälgen med svavelticka i lövblandskogspartiet, de grova asparna i båda skogspartierna och naturligtvis det välhackade trädet (se figur 5). Den planerade exploateringen bedöms inte påverka spridningsvägarna för hackspett då kärnområdet ligger inom nyckelbiotopen som inte omfattas av exploateringen. Planområdet är dessutom så litet att det inte bedöms utgöra någon barriär för spillkråkan eller andra hackspettar.

Rovfåglar

Fiskgjuse har observerats i närheten och vid inventeringen noterades flera höga, plattkroniga tallar som i sig är lämpliga för att hysa fiskgjuse eller havsörn (se figur 4 och 6). Dock står tallarna redan för nära bebyggelse för att dessa fåglar ska vilja nyttja dem. I övrigt är planområdet så litet att det inte bedöms utgöra någon barriär för stora rovfåglar.

Figur 5. Välhackat träd.

Figur 6. En hög tall med bobyggarvänlig krona i det västra skogspartiet. Dock är tallen för nära bebyggelse för att en stor rovfågel ska vilja nyttja den.

Övrigt

Förutom de skyddade arter som behandlats ovan, påträffades flera andra naturvårdsarter i området vid artinventeringen (se rapporten *Naturinventeringar i Hökmossen, Nykvarns kommun*). Här nedan följer några kommentarer om hänsyn som kan tas till de artfynden.

Druvfingersvampen (NT) (se figur 7), växer i stor mängd i det västra skogspartiet med ek, tall, sälg och bockrot (naturvärdesobjekt 2). Druvfingersvampen signalerar kontinuitetsskog, träden som dess mycel är associerat med har stått där länge. De höga, plattkroniga tallarna bör därför lämnas kvar. Notera även att arten växer i området som ingår i riksintresset för naturvård Yngernområdet.

Figur 7. Druvfingersvamp (NT).

Sandblottor kräver särskild uppmärksamhet, då de är viktiga för vildbin. Försök bevara dem och komplettera eventuellt med fler blottor.

I delområde 1 finns ett par öppna områden med större artrikedom än vad resten av omgivningen kan visa upp. Till exempel högst upp i nordvästra hörnet, där flera hävdgynnade gräsmarksarter trängs på liten yta liksom den sydvända, solbelysta blomrika hällmarken. Dessa områden är värdefulla för pollinerare.

Vid korsningen mellan Hökmossevägen och Torvmossevägen har troligtvis markstörning bidragit till artrikedom. Där växer den rödlistade arten gullklöver NT (se figur 1). Gullklöver vill ha sandig eller grusig mark på kulturpåverkad mark. Den växer i likhet med många andra torrängsväxter gärna vid vägkanten. Eftersom den trivs i ruderatmark och vägkanter, torde den inte kräva någon särskild hänsyn, men man bör vara noga med att inte gräva bort den vid anläggningsarbetena.

Inom området finns även flera invasiva arter som bör avlägsnas. De naturvårdsarter av kärlväxter som har hittats är undantagslöst lågväxande arter som konkurreras ut av invasiva arter. De tre arterna blomsterlupin, kanadensiskt gullris och jättebalsamin har alla varit populära trädgårdsväxter och kan ha odlats i en trädgård i närheten. Blomsterlupin och kanadensiskt gullris finns nu på ArtDatabankens risklista och jättebalsamin är upptagen på EU-listan över invasiva arter vilket innebär att markägare enligt lag är skyldiga att utrota arten på sin mark.

Slutsatser

- Bevarandestatusen för revlummer bedöms inte påverkas negativt av planerad exploatering.
- Den planerade exploateringen bedöms innebära ingen, alternativ en liten, negativ effekt på den lokala populationen av spillkråka.
    - Eventuella negativa effekter kan mildras genom att spara utpekade träd.
    - Om utpekade träd får stå kvar bör bullrande byggnadsåtgärder påbörjas efter spillkråkans häckningsperiod.
    - Om utpekade träd behöver tas ned bör bullrande byggåtgärder och avverkning av träden göras utanför spillkråkans häckningsperiod. Alternativt bör det säkerställas att inga bohål finns i dem, i direkt anslutning till dagen då träden ska tas ned.
- Under förutsättning att de åtgärdsförslag som Ramboll angett i dagvattenutredningen följs, och så länge detta innebär tillräcklig rening av vattnet, bedömer vi att alsumpskogens förutsättningar som groddjurslokal inte påverkas negativt av den planerade exploateringen.
- Det krävs vidare inventeringar för att kunna bedöma om den planerade exploateringen har någon negativ påverkan på eventuella spridningsvägar för groddjur.
- Lämna gamla, halvdöda och döda lövträd för att gynna spillkråkan och dess spridningsvägar.
- Inga lämpliga boträd för rovfåglar finns inom inventeringsområdet.
- Den planerade exploateringen bedöms inte påverka rovfåglars spridningsvägar.

Källor

ArtDatabankens Risklista för invasiva arter: https://www.artdatabanken.se/arter-och-natur/Dagens-natur/riskklassificering-av-frammande-arter 2021-10-15
SLU. Artfakta.se. www.artfakta.se (2021-10-13)
SLU. Artportalen. www.artportalen.se (2021-10-13)
Den virtuella floran http://linnaeus.nrm.se/ 2021-10-15
Holmgren A. 2021. Naturinventeringar i Hökmossen, Nykvarn kommun. Naturföretaget
Nykvarns kommun. 2020. Plan- och genomförandebeskrivning. Detaljplan för Hökmossen 2B Nykvarns kommun. Dnr KS/2014:115.
Ramboll. 2018. PM Dagvatten. Detaljplan Hökmossen 2B, Nykvarn.

PM upprättat av: Alexandra Holmgren och Emma Hellkvist, Naturföretaget

Bilaga 1. Utbredningskartor för bedömning av bevarandestatus

Nedan visas kartor med de fynd av aktuella arter som rapporterats in till artportalen mellan 1990 och oktober 2021. Många fynd inom ett mindre område (kluster) visas som blå prick.

Revlummer

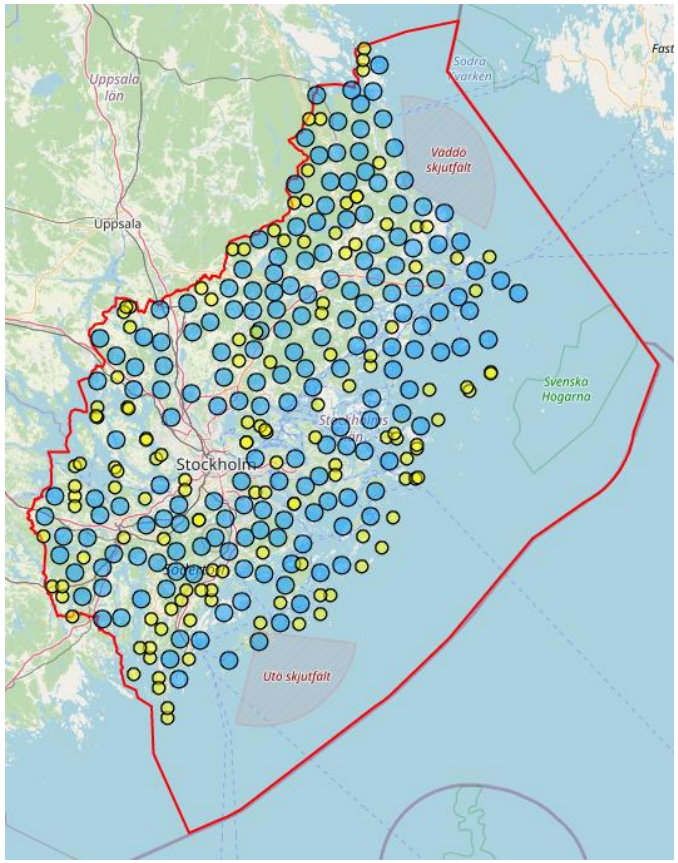

Figur 1. Fynd av revlummer i Stockholms län.

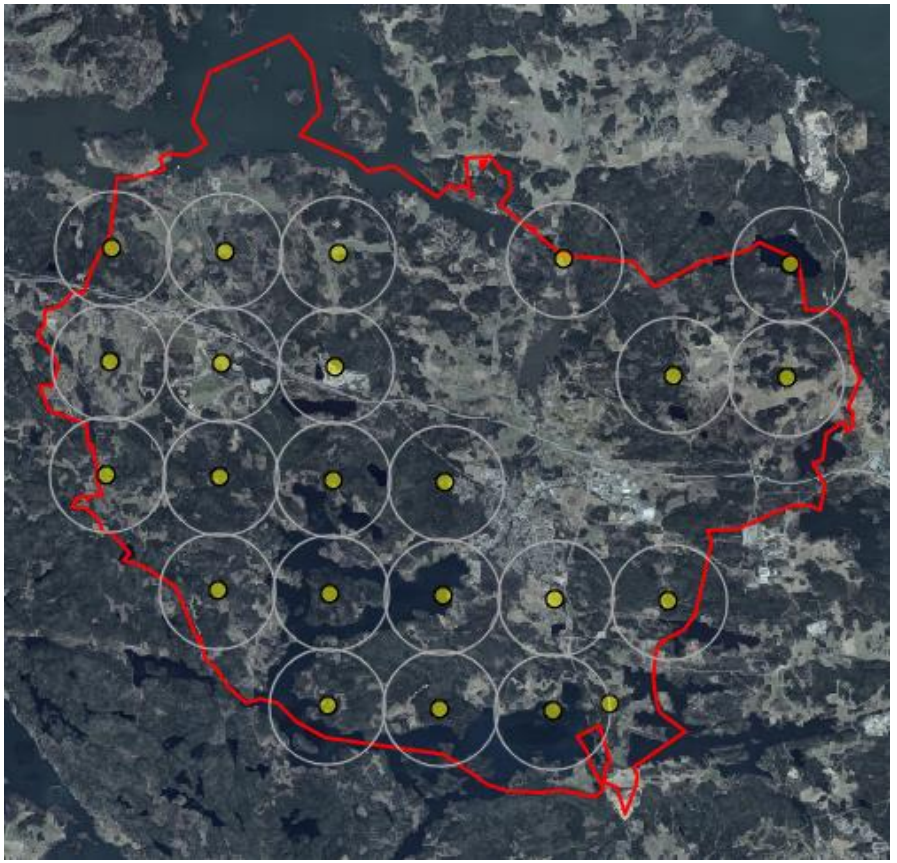

Figur 2. Fynd av revlummer i Nykvarns kommun.

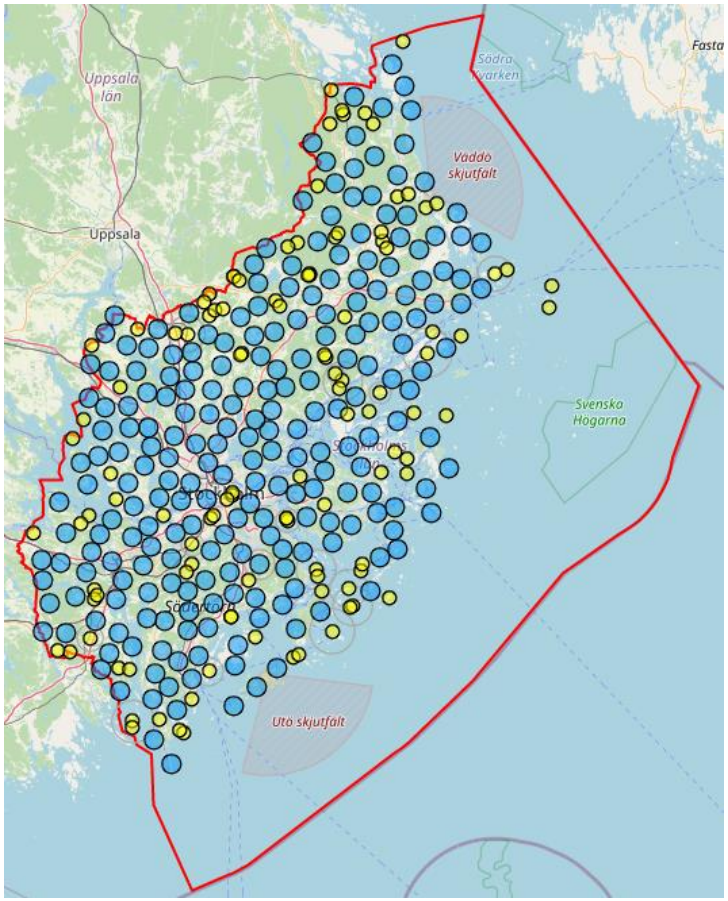

Figur 3. Fynd av spillkråka i Stockholms län.

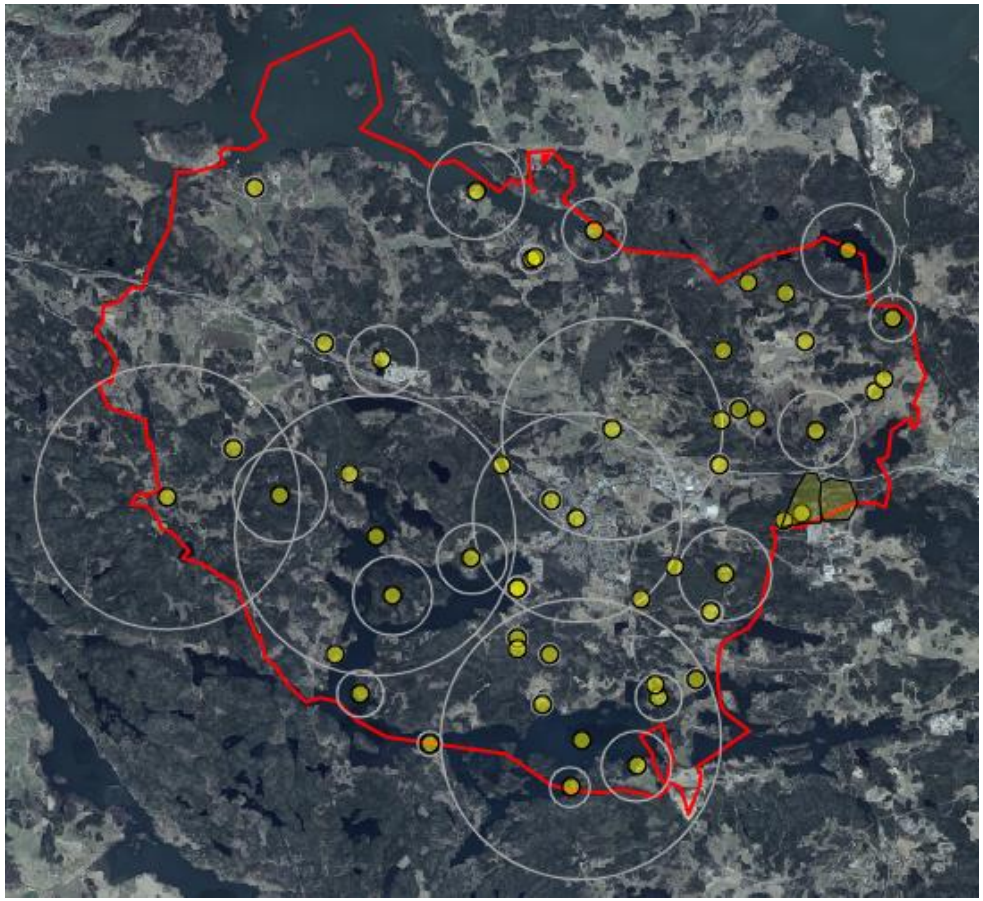

Figur 4. Fynd av spillkråka i Nykvarns kommun.

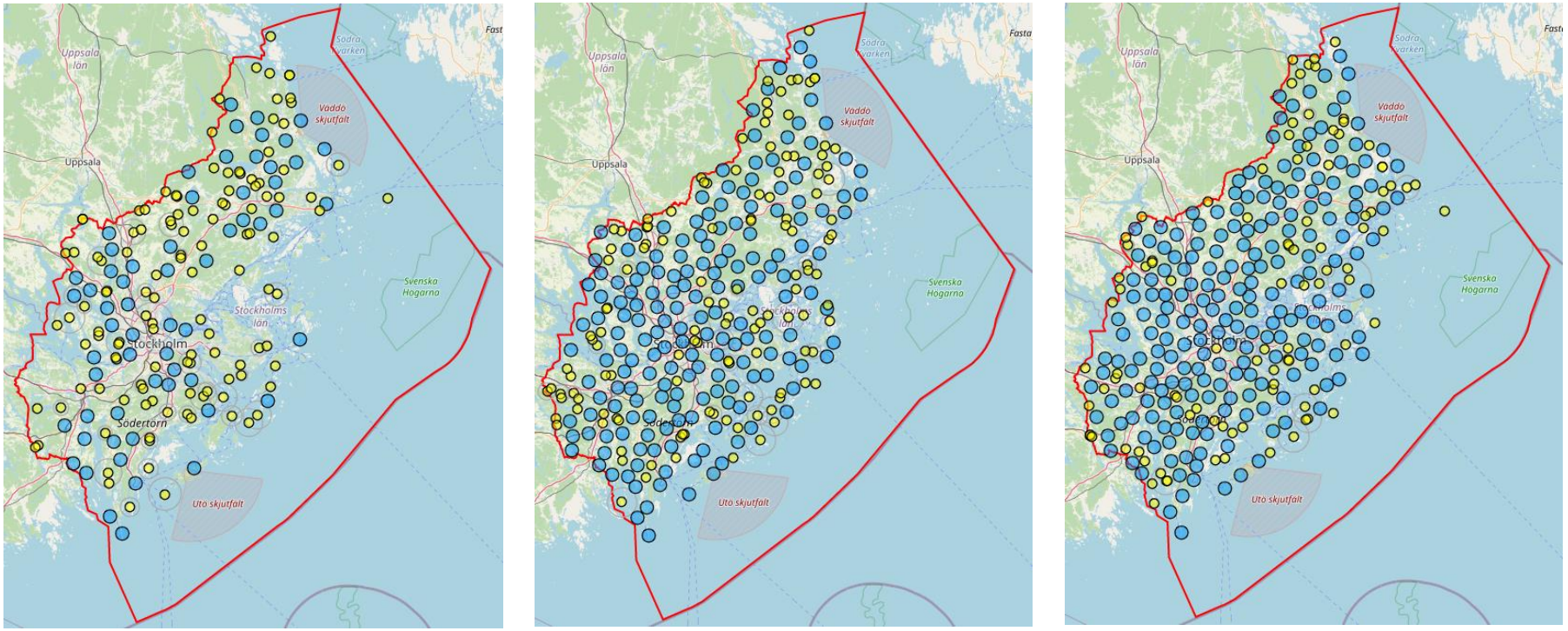

Figur 5. Fynd av spillkråka i Stockholms län 1990-2000 (t.v.), 2000-2010 (mitten) och 2010-2020 (t.h.).

Figur 6. Fynd av spillkråka i Nykvarns kommun 1990–2000 (t.v), 2000-2010 (mitten), 2010-2020 (t.h.)